

ESÉLYEK A FELSŐOKTATÁSBA JUTÁSRA

ÉVENKÉNT TÖBBSZÁZEZERRE TEHETŐ AZOKNAK A DIÁKOKNAK, szülőknak és pedagógusoknak a száma, akiket érdekel, milyenek az esélyek a bejutásra a felsőoktatási intézményekbe. Az esélyek egyetlen mutatóval is kifejezhetők: a pályázók arányával a felvehetőkhöz képest. A felsőoktatásba jelentkezők és az oda felvehetők száma és aránya évtizedekig csak csekély mértékben változott. 1986 óta azonban a változás igen jelentős. Kiket érint ez, milyen mértékben és milyen módon? A bekerülés esélyei az egyetemekre és főiskolákba vizsgálhatók: a korosztály, az intézménytípus, a felsőoktatási intézmény és az egyén szintjén. Erre teszünk a következőkben kísérletet megvizsgálva a *nappali* tagozatok jelentkezési és felvételi adatait az elmúlt évtizedre visszatekintve.

Az egyes korosztályok esélyei

Az elmúlt évtizedben a felsőoktatásba jelentkező és az oda felvettek száma a következőképpen változott:

Év	1986	1987	1988	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995
Jelentkezők száma	42.798	44.676	46.761	44.751	48.025	51.541	60.903	74.781	83.505	86.548
Felvettek száma	15.389	16.007	18.692	17.809	19.787	22.656	26.842	31.537	32.129	34.025*
Felvettek aránya	36,0	35,8	40,0	39,8	41,2	44,0	44,1	42,2	38,5	–
Jelentkezési arány	2,8	2,8	2,5	2,5	2,4	2,3	2,3	2,4	2,6	–

* Tervezett irányszám

A táblázatból látható, hogy miközben a jelentkezők és a felvettek száma a 10 év alatt megkétszereződött, a jelentkezési arányszám 1988-ban radikálisan csökkent, az 1989–92 évek között az arány kissé tovább csökkent majd az 1993–1994 években újra növekedett. Hogy idén miként változik, csak augusztusban állapítható meg, hiszen – tapasztalataink szerint – a felvételek tényleges számai eddig mindig meghaladták a tervezett irányszámokat.

A táblázat csak az állami és a bölcsész-tanító képzést folytató egyházi intézmények adatait tartalmazza. Az esélyek mérlegelésénél figyelembe kell venni, hogy az utóbbi években megkezdtek működésüket alapítványi és magán felsőoktatási intézmények, továbbá növekedett a post-secondary képzésben résztvevők aránya is.

Vizsgálható a jelentkezési és a felvételi számok változása az előző évekhez képest. E szerint:

Változás az előző év százalékában

Év	1987/86	1988/87	1989/88	1990/89	1991/90	1992/91	1993/92	1994/93	1995/94
Jelentkezők számában	+4,39	+4,67	-4,30	+7,31	+7,32	+18,16	+22,79	+11,67	+3,64
Felvettek számában	+4,02	+16,77	-4,73	+11,11	+14,50	+18,48	+17,49	+1,88	+5,90*

* Tervezett irányszám

Látható, hogy az elmúlt tíz évben hol a jelentkezők, hol a felvettek száma emelkedett jobban, tartós tendencia nem állapítható meg. Kérdés, hogy a fenti számok és arányok miképpen mutatják az adott korosztály esélyeit, hiszen mind a jelentkezők, mind a felvettek körében vannak az adott évben érettségizők (továbbiakban 18 évesek) és korábban érettségizettek. Ennek adatait mutatja az 1. melléklet.

A demográfiai hullám a 18 éves korosztályt illetően 1990 óta emelkedik és 1994-ben tetőzött. Az érettségizők száma 1991-ig követte ezt a mozgást, a korosztály 35–36 százaléka érettségizett sikeresen. 1992-től azonban az érettségiző arány 2–3%-kal megemelkedett, ennek következtében – bár a 18 évesek száma már csökken, az érettségizők száma emelkedik – középiskolába beiratottak számának ismeretében biztos állítható, hogy még legalább három évig növekedni is fog.

A *felvételre jelentkezők* száma – mint láttuk – emelkedik. Ennek azonban csak egyik oka az érettségizők számának növekedése. A másik – ennél lényegesebb – oka, hogy évről évre 8–10 ezer fővel több az elutasítottak száma, akinek egy jelentős része a következő években ismét jelentkezik a felsőoktatásba. Ezek növekvő számú jelentkezése miatt a jelentkezők között csökken az adott évben érettségizők aránya: 1966-ban még a jelentkezők kétharmada az évben érettségiző volt, idén alig van több 50%-nál. Mindemelllett az adott évben érettségiző jelentkezők abszolút száma is növekszik. Míg 1996-ban az érettségizők 36,27%-a nyújtotta be pályázatát, idén már több mint 48%-uk kísérli meg a bejutást a felsőoktatásba.

A *felsőoktatásba felvettek* körében is növekedik a 18 évesek aránya – és ez jelzi végső fokon a korosztály felvételi esélyeit. Ez a tendencia 1992-ig határozott, ebben a hét évben a felvettek aránya a 18 éves korosztály számához viszonyítva 8%-ról 11%-ra emelkedett. Az utóbbi két évben megtorpant ez az irányzat, tavaly csak a korosztály 9,86%-a került a vizsgált felsőoktatási intézményekbe, erre az évre azonban ismételt emelkedés prognosztizálható.

Egyes szakértők más módon számítják a korosztály esélyeit abból a helyes megfontolásból kiindulva, hogy az érettségit követő években felvetteket is esélyeseknek kell tekinteni, tehát egy korosztály esélyei úgy jellemezhetők, ha az adott évben felsőoktatásba felvettek számát viszonyítják a korosztály létszámához – tekintet nélkül arra, hogy akkor vagy korábban érettségizett. Ebből a szempontból 1986 és 1993 között 10,78%-ról 17,37%-ra növekedett a korosztály esélye, az elmúlt évben némi visszaesés mutatkozott (16,94%), de idén ismét növekedés várható.

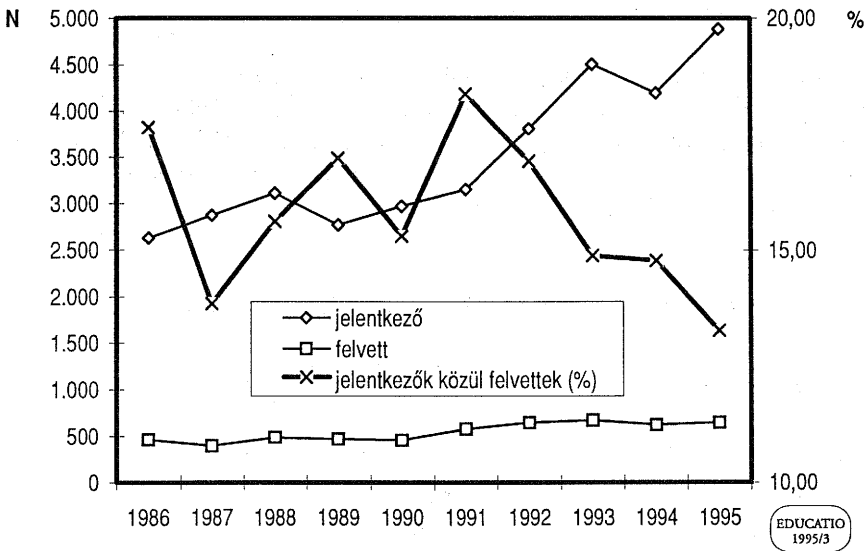
Esélyek az egyes intézménycsoportokban

A jelentkezési arányszámot másképpen értékelik a felsőoktatási intézmények és máshogyan a felvételizők. A magas jelentkezési arány az egyetemeknek, főiskoláknak nagyobb válogatási lehetőséget, jobb felkészültségű hallgatóságot jelent, a pályázók és szülei számára kisebb felvételi esélyeket, keményebb felkészülést.

Hosszú idő óta legmagasabb a jelentkezési arány a *művészeti felsőoktatási intézményekben*. Az elmúlt évtizedben a jelentkezők száma ezekben az intézményekben több, mint 85%-kal emelkedett, miközben a felvehető száma csak 40%-kal nőtt. Ennek megfelelően a jelentkezők aránya öt-hatszorosról hat-hétszeresre változott. Érdekes módon mind a jelentkezők, mind a felvettek száma évente hol növekedett, hol csökkent, ezt tükrözi az 1. ábra. (Ezen alfejezet adatait lásd a 2. mellékletben.)

1. ÁBRA

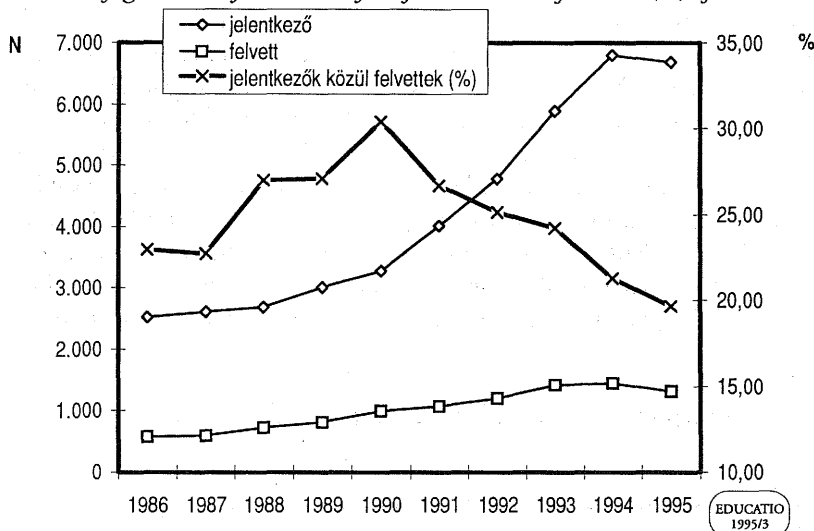
Művészeti intézmények; jelentkezők, felvettek (N), felvételi arány (%)

Magas a jelentkezési arány az *állam- és jogtudományi karokon és főiskolákon*. Tíz éven keresztül a jelentkezők száma évről évre növekszik, idén már több mint két és félszerese a tíz év előttiének. A felvettek száma is emelkedett ebben az időszakban, de nem követte még az érdeklődőkét. Ennek következtében az első öt évben az arány lecsökkent 4,4-ről 3,29-re, majd a legutóbbi öt évben felemelkedett az ötszörös közelébe. A változást a 2. ábra szemlélteti.

2. ÁBRA

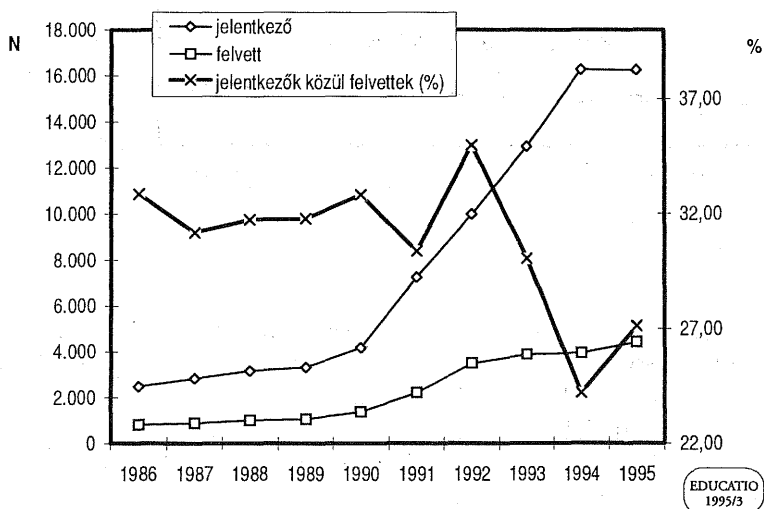
Állam- és jogtudományi intézmények; jelentkezők, felvettek (N), felvételi arány (%)

Legnagyobb a jelentkezők számának emelkedése a *bölcsészettudományi karokon*. Az érdeklődés évről évre növekszik és idén már hat és félszerese az 1986 évinek. Ebben az időszakban a karok (intézetek) száma is megduplázódott (Pécsen, Miskolcon, Veszprémben és két egyházi egyetemen indult új képzés), a felvettek száma az ötszörösénél jobban emelkedett (lásd 3. ábra).

3. ÁBRA

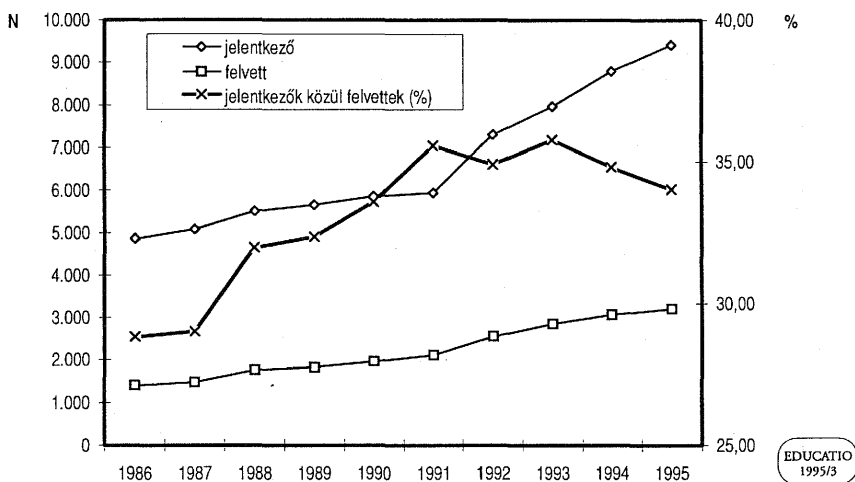
Bölcsészettudományi karok; jelentkezők, felvettek, felvételi arány

Ugyancsak jelentős az érdeklődés növekedése a gazdasági egyetemeken és főiskolákon. E területen gyorsabban növekedett a felvettek száma, mint a jelentkezőké. Míg az elmúlt évtizedben a jelentkezők számának emelkedése nem éri el a kétszerest, a felvett hallgatók száma 2, 3-szor több mint a tíz év előtti. Ezért a jelentkezési arány 1986-tól 1991-ig 3,5-ről 2,8-ra esett vissza és az utóbbi öt évben ezen a szinten van (lásd 4. ábra).

4. ÁBRA

Gazdasági intézmények; jelentkezők, felvettek (N), felvételi arány (%)

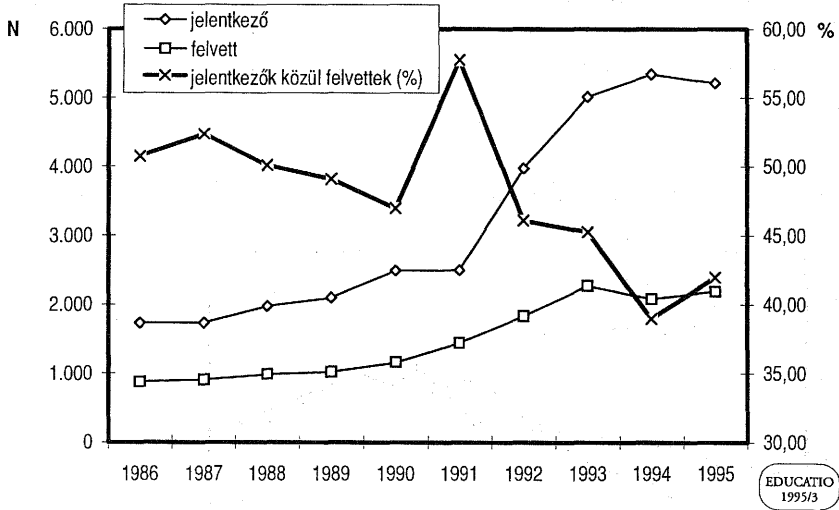

Két-két és félszeres körüli a jelentkezési arány a természettudományi karok és a tanárképző főiskolák csoportjában. Míg a TTK-kra jelentkezők száma háromszorosára növekedett az elmúlt évtizedben, a tanárképzőkbe jelentkezők számának növekedése csak 38 százalékos. A TTK-k 2,4 szer több hallgatót vesznek fel, mint tíz éve, a tanárképző főiskolákon csak 1,7 szeres a felvettek számának növekedése. Ezért – mint a 9. és 10. ábra mutatja – a TTK-kon a jelentkezési arány 2-ről 2,4-re emelkedett, a tanárképző főiskolákon viszont 3,1–3,2-ről – némi ingadozással – 2,5-re csökken (lásd 5. ábra).

Az előbbieknél alacsonyabb, kétszeres körüli jelentkezési arány alakult ki a tanító- és óvóképző főiskolákon és az agrár felsőoktatási intézményekben. A tanító- és óvóképző intézményekbe jelentkezők száma igen kis mértékben változott a legutóbbi évtizedben, és a felvettek száma is csak a másfélszeresére növekedett. Az agrár egyetemeken és főiskolákon 80% körüli a jelentkezők számának a növekedése, a felvetteké 130%-os. Ez mindkét területen a jelentkezési arány csökkenéséhez vezetett a 6. és 7. ábra szerint.

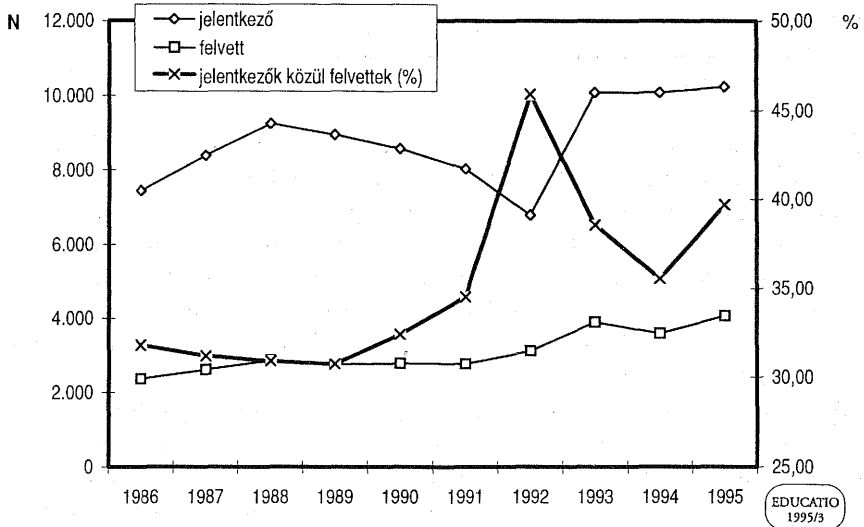
5. ÁBRA

Természettudományi intézmények; jelentkezők, felvettek (N), felvételi arány (%)

6. ÁBRA

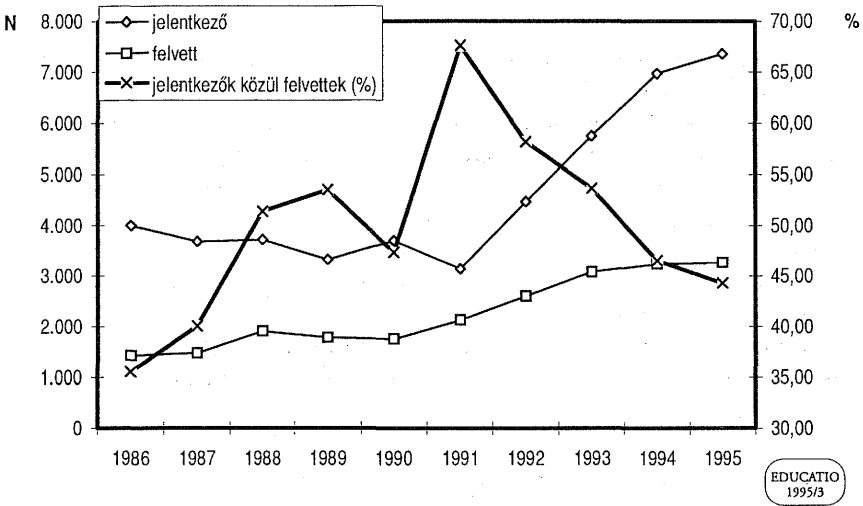
Tanító- és óvóképzés; jelentkezők, felvettek (N), felvételi arány (%)

Nem éri el a jelentkezési arány a kétszerest a műszaki egyetemeken és főiskolákon. Az 1986–1990 évek közötti stagnálás után az utolsó öt évben a jelentkezők száma megkétszereződött, a felvettek száma évről-évre növekedett és az évtizedben meghaladja a 2,3-szorost. A jelentkezési arány az évtized eleji csökkenés után a legutóbbi hét évben 1,4 körüli. Ezt szemlélteti a 8. ábra.

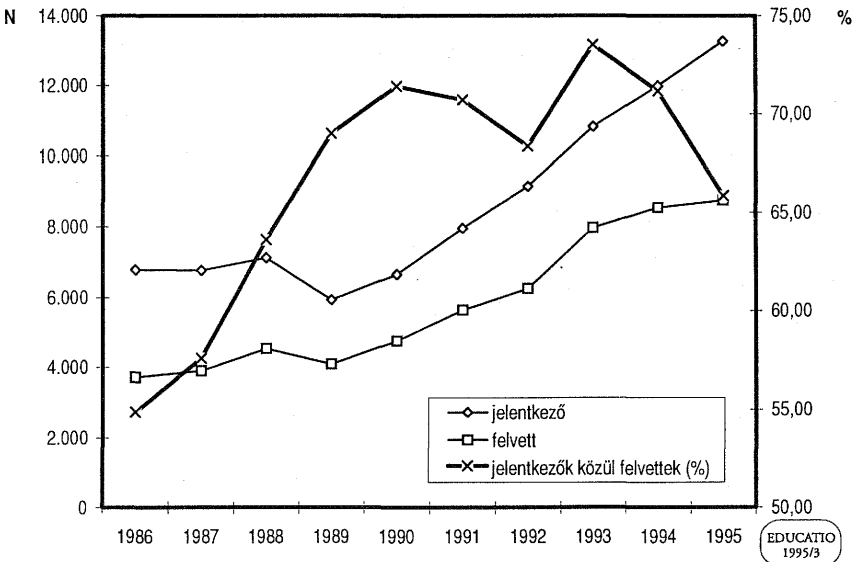
7. ÁBRA

Agrár felsőoktatás; jelentkezők, felvettek (N), felvételi arány (%)

8. ÁBRA

Műszaki felsőoktatás; jelentkezők, felvettek (N), felvételi arány (%)

Az eddigiekben leírt változások következtében átalakult mind a jelentkezők mind a felvettek aránya az intézménytípusok között (lásd a melléklet erre vonatkozó adatait).

A *jelentkezők irányultságát* tekintve az intézménytípusok három csoportba sorolhatók:

- a) Jelentősen növekedett az érdeklődés aránya a bölcsészettudományi karok (csaknem 13%) és a természettudományi valamint az állam- és jogtudományi karok iránt (közel 2%).
- b) Kissé (1% alatt) csökkent az érdeklődési arány a gazdasági, a műszaki, a művészeti és az agrár felsőoktatási intézmények iránt.
- c) Jelentősen (5% körüli mértékben) csökkent az érdeklődési arány az egészségügyi felsőoktatás, a tanár és a tanító-, óvópedagógus képzés iránt.

A *felvettek arányát* tekintve 5 csoport különböztethető meg. 10 év alatt:

- a) Jelentős a növekedés a bölcsészettudományi karokon (több, mint 7%).
- b) 1,5% körüli a növekedés a műszaki felsőoktatásban.
- c) 1% körüli a növekedés a TTK-kon, a gazdasági és az agrár felsőoktatásban valamint a jogi felsőoktatásban.
- d) 1% körüli a csökkenés a művészeti felsőoktatási intézményekben.
- e) 3–4% a csökkenés a tanító-óvó, a tanárképző főiskolákon és az egészségügyi intézményekben.

Esélyek az egyes felsőoktatási intézményekben

Az *államigazgatási felsőoktatásban* jelenleg legkisebb a bejutás esélye a Rendőrtiszti Főiskolára, ahol idén több mint 14-szeres a túljelentkezés. Ez úgy következett be, hogy miközben az elmúlt tíz év alatt a jelentkezők száma csaknem megnégyszereződött, a nappali tagozatra felvettek száma a felére csökkent.

Meghaladja az ötszörösöt a túljelentkezési arány az ELTE Állam- és Jogtudományi Karán és az Államigazgatási Főiskolán. A vizsgált időszakban az ELTE-ÁJK-n megháromszorozódott a jelentkezők száma, az ÁF-en 1,6 szeresére növekedett. Az ELTE-n azonban a felvettek száma 2,4 szeresére emelkedett, az ÁF-en viszont azonos a jelentkezők számának a növekedésével.

A többi jogi karon a jelentkezési arány 3 és 4 között mozgott az elmúlt 10 évben. Szegeden 1986–87-ben magasabb volt, mint Miskolcon illetve Pécsen, de mivel Pécsen megháromszorozódott 10 év alatt a felvettek aránya, Miskolcon csak 1,4-szeresére növekedett, most már Miskolcra kisebbek a bejutás esélyei. Pécsen is hasonló a helyzet, mivel ott 2,2 szeresére nőtt a felvehetőek száma, 1991 óta közelíti, esetenként meghaladja a szegedi jelentkezési arányt

A *bölcsészettudományi karokon* a legmagasabb – általában ötszörös körüli – a jelentkezési arány az ELTE Bölcsészettudományi Karán és Szociológiai és Szociálpolitikai Intézetében. Az ELTE-BTK már évek óta vezet a jelentkezők számát tekintve minden hazai kar előtt, tavaly is, idén is hétezerrel többen jelentkeztek ide. Ez közel 4,8-szerese a tíz év előtti jelentkező számnak. A felvettek száma is megnégyszereződött ez alatt az idő alatt, de a bölcsészkarok esetében e számok értékelésénél figyelembe kell venni, hogy az elmúlt évtizedben még csaknem általános kétszakos képzést többségében egyszakos képzés váltotta fel. A Szociológiai Intézetben az utóbbi 3 évben alig változott a 100 fős irányszám, az érdeklődők száma 5–6-szoros.

3–4 közötti a jelentkezési arány a pécsi, a debreceni, a szegedi és a miskolci bölcsész karokon és közelíti a 3-at a veszprémi tanárképző karon. A veszprémi, a miskolci és a pécsi kar az utóbbi 4–6 évben kezdte meg működését, alakulásuk óta jelentkezőik száma évről-évre jelentős arányban növekszik. Szegeden és Debrecenben is több mint négyszerese a jelentkezők száma a tíz év előttinek, de Szegeden valamivel nagyobb mértékben növekedett a felvettek száma, mint Debrecenben, így a KLTE-BTK-ra a bejutás esélyei némileg kisebbek a JATE-BTK-énál.

A két, egyházi irányítás alatt álló bölcsész karon (Károli Gáspár Református Egyetem, Pázmány Péter Katolikus Egyetem) 2–3 éve indult a képzés, ezért a jelentkezők száma még nem éri el az irányszámokat, de az arány évente javul.

A természettudományi karok közül a legmagasabb jelentkezési arány mindig az ELTE-n volt, általában meghaladta a kétszerest. 1994-ben és idén a háromszorosost. E karon tíz év alatt a jelentkezők száma háromszorosára, a felvetteké kétszeresére növekedett. A fél évtizede alakult pécsi kar következik ezután 2–2,8 közötti jelentkezési aránnyal. Szegeden és Debrecenben az elmúlt tíz évben hol itt, hol ott volt magasabb a jelentkezési arány. Az utóbbi két évben alig van különbség, de általában ez az arány 2 alatt maradt. E két karon mind a jelentkezők mind a felvettek száma 2–2,5-szeresére növekedett.

A tanárképző főiskolák közül legmagasabb a jelentkezési arány a Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai tanárképző főiskolán. Minthogy itt tíz év alatt a jelentkezőszám kétszeresére, a felvettek száma 1,6-szorosára növekedett, a jelentkezési arány a korábbi háromszorosról több mint négyszeresre emelkedett.

Háromszoros a jelentkezés a Magyar Testnevelési Egyetemen, az elmúlt évtizedben mind a jelentkezők, mind a felvettek száma megkétszereződött.

A jelentkezési arány tekintetében a négy vidéki tanárképző főiskola és a fővárosi tanárképző főiskolai kar sorrendje Szombathely-Budapest-Szeged-Eger-Nyíregyháza volt. Tíz év alatt a felvettek száma mindenütt jobban növekedett, mint a jelentkezőké, de a növekedés mértéke a felvettek között jobban meghaladja a pályázókét Szombathelyen, Budapesten és Nyíregyházán és kicsi a különbség Egerben és Szegeden. Így most Egerben és Szegeden magasabb a jelentkezési arány, alacsonyabb Szombathelyen, és még alacsonyabb Budapesten és Nyíregyházán.

A tanító- és óvodapedagógus képzés intézményei – a jelentkezési arány tekintetében – jelenleg öt csoportra oszthatók.

Három feletti az arány a Mozgássérültek Pető András Nevelőképző Intézetében és a fővárosi főiskolán. A Pető Intézetben a tíz év alatt mind a jelentkezők, mind a felvettek száma közel ötven százalékkal növekedett. A Budapesti Tanítóképző Intézetben – az évtized eleji visszaesés után – most annyian jelentkeznek és annyit vesznek fel, mint tíz éve.

2 és 2,5 között mozgott az évtizedben a jelentkezési arány a győri főiskolán, itt mind a jelentkezők, mind a felvettek száma 1,3–1,4 szeresére emelkedett.

Kettő körüli a jelentkezési arány a zsámbéki, a szekszárdi, a sárospataki, a kecskeméti, a békéscsabai, a kaposvári és a jászberényi főiskolákon. Közöttük évenként

változik a sorrend. Zsámbékon körülbelül azonos a jelentkezők és a felvettek száma a tíz év előttivel. Szekszárdon a jelentkező szám – közbenső visszaesés után – most közel azonos a tíz év előttivel, de a felvettek száma megkétszereződött. Sárospatakon a jelentkezők száma visszaesett, a felvetteké alig változott. Kecskeméten kb. azonos a jelentkező szám a tíz év előttivel, a felvettek száma 20%-kal növekedett. Békéscsábán a jelentkezők száma 140%-kal, a felvetteké 280%-kal növekedett. Kaposváron a jelentkezők száma némileg csökkent, közben a felvetteké 50%-kal növekedett. Jászberényben 40%-os jelentkező szám növekedés mellett 70%-kal növekedett a felvetteké a tíz év alatt.

2 alatti a jelentkezési arány a bajai, a debreceni és az esztergomi tanítóképző és a három óvóképző főiskolán. Baján 30% körüli a jelentkezők számának a növekedése, közel 50%-kal több a felvett. Debrecenben 35%-kal csökkent a jelentkezők száma, a felvetteké alig változott. Esztergomban a jelentkező szám 20%-kal csökkent, a felvetteké több mint 40%-kal növekedett. Az óvóképző főiskolák közül a 10 év előttihez képest az utóbbi években Hajdúböszörményben némileg emelkedett, Sopronban és Szarvason alig változott a jelentkezők száma. A felvettek száma viszont Sopronban és Hajdúböszörményben közel 40%-kal, Szarvason 20%-kal emelkedett.

A gazdasági felsőoktatási intézmények közül legmagasabb (3,5 feletti) a jelentkezési arány a Kereskedelmi, Vendéglátóipari és Idegenforgalmi Főiskolán (KVF), a Külkereskedelmi Főiskolán (KKF) és a Budapesti Közgazdaságtudományi Egyetemen (BKE). A KVF-en az elmúlt tíz évben alig változott a jelentkezők és a felvettek száma, a KKF-en 30% jelentkező szám növekedés mellett megkétszereződött a felvettek száma. A BKE-n 75%-kal emelkedett a jelentkezők száma, a felvetteké pedig 50%-kal.

A Pénzügyi és Számviteli Főiskolán a jelentkezők száma 180%-kal, a felvetteké közel 90%-kal növekedett, a jelentkezés közel háromszoros.

Közel kétszeres a jelentkezési arány a pécsi, a miskolci karon és a szolnoki főiskolán. A pécsi karon mind a jelentkezők, mind a felvettek száma megkétszereződött, a miskolci karon – a kilenc év előtti alakulás óta – közel megnégyszereződött. A szolnoki főiskola még csak kétéves intézmény.

A műszaki felsőoktatási intézmények közül háromszoros a jelentkezési arány a BME Építésmérnöki Karán, ahol tíz év alatt megkétszereződött a jelentkezők és a felvettek száma is.

1,5 feletti (közüli) a jelentkezési arány a BME Villamosmérnöki (BME-VIK), Közlekedésmérnöki (BME-KSK) és Természet- és Társadalomtudományi (BME-TTK) karain valamint a Bánki (BDMF), a Kandó (KKMF), a Könnyűipari (KMF), a Pollack (PMMF), a Széchenyi (SZIF) és az Ybl (YMMF) főiskolákon. A BME-VIK-en tíz év során közel negyedével emelkedett a jelentkezők és közel felével a felvettek száma, a BME-KSK-n a jelentkező szám alig változott, a felvettek száma 30%-kal emelkedett, a BME-TTK-n öt éve indult a nappali képzés, az elmúlt három évben a jelentkező és a felvett szám alig változott. A BDMF-en 170% körüli

a jelentkező szám 210% körüli a felvettek számának a növekedése. A KKMÉ-en a jelentkező szám megkétszereződése mellett a felvettekének két és félszeres növekedése következett be. A KMF-en és a PMMF-en 140%-kal emelkedett a felvettek száma és a KMF-en 170%-kal, a PMMF-en 120%-kal a felvetteké. A SZIF-en a jelentkező szám 170%-os növekedését a felvettek számának 260%-os növekedés kísérte. Az Ybl főiskolán a fővárosi 130%-os és a debreceni 170%-os jelentkezőszám növekedés Budapesten 60%-os, Debrecenben 200%-os felvett szám növekedéssel járt együtt.

1,5 alatti a jelentkezési arány a BME Vegyészmérnöki (BME-VEK), Gépészmérnöki (BME-GÉK) és Építőmérnöki (BME-ÉÖK) karain, a Miskolci Egyetem Gépészmérnöki Karán (ME-GÉK), a Veszprémi Egyetem Mérnöki Karán (VE-MK) és a Gépipari és Automatizálási Műszaki Főiskolán (GAMF). A BME-VEK-en 20%-os jelentkezőszám növekedés mellett megkétszereződött a felvettek száma, a BME-GÉK-en és a BME-ÉÖK-n a jelentkezők száma közel azonos a tíz év előttivel és a GÉK-en meg kívánják idén kétszerezni az ÉÖK-n másfélszerezni a felvetteket. Az ME-GÉK-en a jelentkezők és a felvettek száma egyaránt közel kétszerese, a VE-MK-n ötszöröse a 10 év előttinek. A GAMF-on 180%-kal növekedett a jelentkezők és 200%-kal a felvettek száma, itt az ideji jelentkezési arány elérheti a kétszerest.

Évek óta kevesebb a jelentkező az irányszámnál a Miskolci Egyetem Bányamérnöki (ME-BÁK), Kohómérnöki (ME-KOK) és Dunaújvárosi Főiskolai (ME-DFK) karain. Az ME-BÁK-on a jelentkezők száma 10 év alatt 40%-kal csökkent, a felvetteké 135%-kal növekedett. Az ME-KOK-on alig változott az évtizedben a jelentkező szám (50 fő alatti), a felvettek száma két és félszerese a 10 év előttinek. Az ME-DFK-n míg a jelentkező szám megkétszereződött, a felvetteké négy és félszerezésére növekedett.

Az egészségügyi felsőoktatási intézmények közül háromszorost meghaladó általában a jelentkezési arány a budapesti egyetem fogorvosi (SOTE-FOK) és általános orvosi (SOTE-ÁOK) karain, a debreceni egyetem általános orvosi karán (DOTE-ÁOK) és főiskolai szakain (DOTE-F). A SOTE karain mind a jelentkezők, mind a felvettek száma némileg csökkent. A DOTE egyetemi szakain növekedett a jelentkezők száma, a felvetteké stagnál. A DOTE-F-en jelentős mind a jelentkezők, mind a felvettek számának az emelkedése.

2 és 3 közötti a jelentkezési arány a pécsi egyetem általános orvosi (POTE-ÁOK), a fővárosi egyetem gyógyszerésztudományi (SOTE-GYK) és a szegedi egyetem általános orvosi (SZOTE-ÁOK) karain. A POTE-ÁOK-n csökkenő jelentkező szám mellett változatlan a felvetteké, a SOTE-GYK-n kissé növekvő jelentkező szám mellett változatlan a felvétel, a SZOTE-ÁOK-n 35%-kal csökkent jelentkező szám mellett változatlan a felvettek száma.

Általában nem éri el a jelentkezési arány a kétszerest a szegedi egyetem gyógyszerésztudományi (SZOTE-GYK), főiskolai (SZOTE-F) karain, a pécsi egyetem főiskolai szakain (POTE-F) és a Haynal Imre Egészségtudományi Egyetemen (HETE).

A SZOTE-GYK-n alig változott 10 év alatt a jelentkező és a felvett szám, a HETE szakaira 40%-kal kevesebb a jelentkező, mint 10 éve, a felvettek száma alig változott.

Az agrár felsőoktatási intézmények négy csoportra oszthatók. Négyszeresnél magasabb a jelentkezési arány az Állatorvostudományi Egyetemen (ÁOTE), a Gödöllői Agrártudományi Egyetemen, a Kereskedelmi és Vállalkozási Akadémián (GATE-KVA) és meghaladja a háromszorost a Vezető- és Továbbképző Intézetben (GATE-VTI), a Gyöngyösi Mezőgazdasági Főiskolai Karon (GATE-GYFK) valamint a Gazdaság- és Társadalomtudományi Karon (GATE-GTK). Az ÁOTE-n 10 év alatt 60–80%-kal növekedett a jelentkezők száma, a felvetteké 20–30%-kal nőtt. A GATE-KVA, a GATE-VTI és a GATE-GYFK nappali képzése rövid múltra tekintet vissza. A GATE-GTK-n a pályázók száma és a felvettek száma megnégyszereződött.

Kétszeresnél több a jelentkező, mint a felvett a Kertészeti és Élelmiszeripari Egyetem Tájépítészeti, -védelmi és -fejlesztési Karán (KÉE-TK), Kertészeti Karán (KÉE-KK), és Kertészeti Főiskolai Karán (KÉE-KFK), valamint a Gödöllői Agrártudományi Egyetem nyíregyházi (GATE-MFK) és mezőtúri (GATE-MGÜFK) főiskolai karain. A KÉE-TK néhány éves új kar. A KÉE-KK-n tíz év alatt a jelentkezők száma 10–20%-kal növekedett, a felvetteké megkétszereződött. A KÉE-KFK-n nem változott a pályázók száma, a felvetteké a tíz év előtti másfélszerese. A GATE-MFK-n idén kétszer annyi a jelentkező és lesz várhatóan a felvett, mint 10 éve. A GATE-MGÜFK jelentkezőinek száma megkétszereződött, a felvetteké megháromszorozódott.

A jelentkezési arány meghaladja a másfelet a Debreceni Agrártudományi Egyetem hódmezővásárhelyi (DATE-ÁTFK) és szarvasi (DATE-MVK) főiskolai karain, a Gödöllői Agrártudományi Egyetem Mezőgazdaságtudományi Karán (GATE-MTK), a Pannon Agrártudományi Egyetem keszthelyi (PATE-GMK), mosonmagyaróvári (PATE-MTK) és kaposvári (PATE-ÁTK) karain, az Erdészeti és Faipari Egyetem székesfehérvári főiskolai karán (EFE-FFFK), valamint a Kertészeti és Élelmiszeripari Egyetem szegedi karán (KÉE-ÉFK). A DATE-ÁTFK-n és a PATE-MTK-n tíz év alatt megkétszereződött a jelentkezők és a felvettek száma, a DATE-MVK-n a jelentkezők másfélszeres emelkedése mellett a felvettekét megduplázták. A GATE-MTK-n csökkent a jelentkező szám a tíz év előttihez képest, a felvettek számát azonban 35%-kal emelték. A PATE-GMK-n és a PATE-ÁTK-n idén kevesebb a jelentkező, mint 10 éve, az irányszám viszont közel kétszeres. Az EFE-FFFK-n idén két és félszeres mind a jelentkezők, mind a felvettek száma. A KÉE-ÉFK-n a jelentkező szám 20%-os növekedése a felvettek számának 70%-os emelkedésével járt együtt.

1 és 1,5 közötti a jelentkezési arány a Debreceni Agrártudományi Egyetem Mezőgazdaságtudományi Karán (DATE-MTK), a Gödöllői Agrártudományi Egyetem Mezőgazdasági Gépészmérnöki Karán (GATE-MGK), az Erdészeti és Faipari Egyetem Faipari Mérnöki Karán (EFE-FMK) és a Kertészeti és Élelmiszeripari Egyetem Élelmiszeripari Karán (KÉE-ÉK). A DATE-MTK-n a tíz év előttihez képest 30%-kal növekedett a jelentkezők száma, a felvettekét 150%-kal emelik. A GATE-MGK-n idén ugyanannyi a jelentkezők száma mint tíz éve, az irányszám

közel kétszeres. Az EFE-FMK-n 50%-os a pályázók számának növekedése, a felvetteké közel kétszeres lesz. A KÉE-ÉFK-n alig 20%-os jelentkező szám növekedés mellett a felvettek száma 70%-kal emelkedik.

A művészeti felsőoktatási intézmények közül évek óta a legmagasabb (20–30-szoros) a jelentkezési arány a Színház és Filmművészeti Főiskolán. A tíz év alatt megkétszereződött az ide jelentkezők száma, a felvetteké eddig alig változott, idén azonban ugrásszerűen megnő.

12–14-szeres a jelentkezési arány a Magyar Képzőművészeti Főiskolán, ahol mind a jelentkezők, mind a felvettek száma 50–60%-kal növekedett egy évtized alatt.

7–11-szer többen jelentkeznek a felvetteknél a Magyar Iparművészeti Főiskolára. Egy évtized alatt megduplázódott az ide jelentkezők száma, de csak 50%-kal többen kezdhetik meg tanulmányaikat, mint 10 évvel ezelőtt.

A Liszt Ferenc Zeneművészeti Főiskolára 3–4-szer többen jelentkeznek a felvehetőknél. A fővárosi tagozatokon ennél magasabb a jelentkezési arány. A jelentkezők tíz év alatti megkétszereződése ellenére a felvettek száma alig növekedett.

Az egyéni esélyek

A korosztályra, az intézménytípusokra és az intézményekre vonatkozó bejutási esélyek csak tájékoztathatják a középiskolást lehetőségeiről, de a felsőoktatásba kerülés valószínűsége – végső sorban – egyéni helyzetétől és a választott intézmény felvételi eljárásának sajátosságaitól függ. Például aki tanulmányi verseny helyezést ér el, bizonyosan bejut abba a felsőoktatási intézménybe, amelyre a versenykiírás vonatkozik. Az elmúlt évben a felvettek közel felét felvételi vizsga nélkül, középiskolai tanulmányi eredményei alapján vették fel az egyetemek és a főiskolák, aki az előírt szintet elérte, nagy valószínűséggel számíthatott a bejutásra.

Ha ebből a szempontból vizsgáljuk a felsőoktatási intézmények eljárását, a következők tapasztalhatók:

Az államigazgatási felsőoktatásban a budapesti és a szegedi jogi karokon számíthat biztos felvételt az, aki kitűnő középiskolai tanuló volt, és két nyelvvizsgálója van. Az Államigazgatási Főiskolán is felvételi mentességet élveznek a legjobb középiskolai tanulók.

A bölcsészettudományi karokon a magas jelentkezési arány miatt kevés a mentesség. Pécssett a magyar és a történelem szakokon és Miskolcon a filozófia, a szociológia és a politológia szakon indulhat nagy eséllyel a középiskolából magas pontszámot hozó pályázó.

A természettudományi karokon már lényegesen több az egyéni mérlegelés lehetősége. E karokon Budapesten, Szegeden és Debrecenben vizsga nélkül felveszik a különböző tanulmányi versenyek olyan helyezetteit is, akik a versenykiírásban általában nem élveznek előnyt. Pécssett és Debrecenben néhány szakpárra a matematikából és fizikából 4,5 középiskolai átlagot értek is biztos felvételtre számíthatnak. Szegeden több szakpáron a középiskolából hozott pontok alapján felveszik vizsga nélkül a legjobbakat.

A tanárképző főiskolákon egyes szakpárokra az ún. nulladik évfolyamon megfelelő eredményt elértek, illetőleg a középiskolából megfelelő számú pontot hozók bejutási esélyei magasak. Több intézmény előnyben részesíti a különböző versenyek helyezettjeit.

A tanító- és óvóképző főiskolák legtöbbször a középiskolából 50–55 pontot vagy magas átlagot hozók bejutási esélyei igen magasak.

A gazdasági felsőoktatási intézmények engedményei – feltehetően a nagy jelentkezési arány miatt – csekélyebbek. Debrecenben, Miskolcon, Szolnokon a középiskolából legtöbb pontot hozó, nyelvvizsgával is rendelkezők számíthatnak biztos felvételtre. Hasonló a helyzet a KVF-en, a KKF-en és a PSZF-en is, e főiskolákon a nulladik évfolyamon megfelelő eredményt elértek esélyei is nagyok a bejutásra.

A műszaki felsőoktatási intézményekben általában 70–90% a bejutási esélye annak, akinek a középiskolai átlaga megfelelő. Ez az átlag a BME-ÉSZK-n, a BME-VIK-en és a BME-TTK-n 4,8 feletti, a többi egyetemi karon 4,00 és 4,5 közötti, a főiskolai szakok legtöbbször 3,75 és 4,00 közötti.

Az orvostudományi egyetemeken és a művészeti főiskolákon kevés azok száma, akiknek egyéni esélyei – a felvételi eljárástól függően – nagyobbak. Természetesen az orvostudományban is előnyt jelentenek a középiskolából hozott magas pontszámok. A gyógyszerésztudományi szakokon és néhány egészségügyi főiskolai szakon van előnye a jó középiskolai eredményt elérteknek.

Az agrár felsőoktatási intézményekbe – az Állatorvostudományi Egyetem kivételével – a felvettek több mint 80%-a felvételi vizsga nélkül kerül be. Így e területen a felvétel idején az egyéni esélyek szinte teljes mértékben meghatározottak.

* * * *

A felsőoktatásba bejutás esélyeit nem szabad összetéveszteni az *értelmiséggé válás esélyeivel*. Az elmúlt években a felvettek egyre növekvő hányada hagyja abba – intézményenként eltérő mértékben – tanulmányait. Több olyan intézmény van, ahol az első évet megkezdők 30–40%-a már nem iratkozik be a II. évfolyamra, és az ilyen főiskolák, karok száma növekedik. Ez a jelenség tehát külön vizsgálatot igényelne.

NEUWIRTH GÁBOR

1. melléklet, a 18 éves korosztály, az érettségizők és felvételizők számának összefüggései

	1986	1987	1988	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995*
<i>Létszámok (N)</i>										
18 évesek száma	142.730	148.437	148.205	146.459	142.494	147.037	151.248	181.569	189.662	178.175
Sikeres érettségi vizsgát tett	51.762	52.434	53.253	51.900	52.435	52.435	58.768	68.607	68.619	69.285
Felvételre jelentkező	42.798	44.676	46.761	44.751	48.025	51.541	60.903	74.781	83.505	86.548
Felvételre jelentkező érettségiző	29.047	28.838	29.974	27.365	28.075	28.775	32.827	41.952	44.024	45.000
Felvett	15.389	16.007	18.692	17.809	19.787	22.656	26.842	31.537	32.129	34.025
Az érettségi évében felvett	11.534	11.685	13.359	12.343	12.685	13.906	16.715	19.805	18.696	19.735
<i>Arányok (%)</i>										
Érettségiző/18 éves	36,27	35,32	35,93	35,44	36,80	35,66	38,86	37,79	36,18	38,89
Jelentkező/18 éves	29,99	30,10	31,55	30,56	33,70	35,05	40,27	41,19	44,03	48,57
Érettségiző jelentkező/18 éves	20,35	19,43	20,22	18,68	19,70	19,57	21,70	23,10	23,21	25,26
Érettségiző jelentkező/jelentkező	67,87	64,55	64,10	61,15	58,46	55,83	53,90	56,10	52,72	51,99
Felvett/18 éves	10,78	10,78	12,61	12,16	13,89	15,41	17,75	17,37	16,94	19,10
Érettségi évében felvett/18 éves	8,08	7,87	9,01	8,42	8,90	9,45	11,05	10,91	9,86	11,08
Felvett/felvételre jelentkező	35,96	35,83	39,97	39,80	41,20	43,96	44,07	42,17	38,48	39,31
Érettségi évében felvett/ érettségi évében jelentkező	39,67	40,52	44,57	45,11	44,08	48,33	50,92	47,21	42,47	43,86

* A felvettekre vonatkozó adatok a tervezett felvételi irányszám alapján számolódtak

2. melléklet, a jelentkezők és a felvettek száma, aránya

	1986	1987	1988	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995*
<i>Intézménycsoport (szám)</i>										
<i>-Jogi karok, főiskolák (6)</i>										
jelentkező	2.526	2.614	2.689	3.010	3.285	4.011	4.782	5.891	6.796	6.690
felvett	579	594	726	815	999	1.070	1.203	1.426	1.447	1.315
jelentkezési arány	4,36	4,40	3,70	3,69	3,29	3,75	3,98	4,13	4,70	5,08
felvettek aránya	22,92	22,72	27,00	27,08	30,41	26,68	25,16	24,21	21,29	19,66
<i>-Bölcsész karok (10)</i>										
jelentkező	2.495	2.818	3.172	3.321	4.175	7.241	9.981	12.912	16.257	16.249
felvett	820	879	1.007	1.056	1.370	2.199	3.491	3.880	3.934	4.408
jelentkezési arány	3,04	3,20	3,14	3,14	3,05	3,29	2,86	3,33	4,13	3,69
felvettek aránya	32,87	31,19	31,75	31,80	32,81	30,37	34,98	30,05	24,20	27,13

	1986	1987	1988	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995*
<i>-TTK-k (4)</i>										
jelentkező	1.728	1.727	1.969	2.091	2.485	2.497	3.971	5.014	5.339	5.207
felvett	877	904	986	1.027	1.167	1.442	1.831	2.270	2.080	2.185
jelentkezési arány	1,97	1,91	2,00	2,04	2,13	1,73	2,17	2,21	2,57	2,38
felvettek aránya	50,75	52,35	50,08	49,12	46,96	57,75	46,11	45,27	38,96	41,96
<i>-Tanárképző főiskolák (8)</i>										
jelentkező	7.436	8.386	9.250	8.943	8.570	8.021	6.784	10.080	10.087	10.230
felvett	2.366	2.619	2.861	2.751	2.778	2.770	3.115	3.889	3.588	4.061
jelentkezési arány	3,14	3,20	3,23	3,25	3,08	2,90	2,18	2,59	2,81	2,52
felvettek aránya	31,82	31,23	30,93	30,76	32,42	34,53	45,92	38,58	35,57	39,70
<i>-Tanító-óvóképzők (16)</i>										
jelentkező	5.961	6.229	5.748	5.656	6.343	5.777	5.704	6.298	7.173	7.134
felvett	2.363	2.308	2.777	2.378	2.436	2.713	2.774	2.948	3.061	3.754
jelentkezési arány	2,52	2,70	2,07	2,38	2,60	2,13	2,06	2,14	2,34	1,90
felvettek aránya	39,64	37,05	48,31	42,04	38,40	46,96	48,63	46,81	42,67	52,62
<i>-Gazdasági intézmények (7)</i>										
jelentkező	4.855	5.077	5.505	5.655	5.854	5.936	7.309	7.969	8.792	9.401
felvett	1.399	1.473	1.760	1.829	1.966	2.111	2.551	2.851	3.061	3.200
jelentkezési arány	3,47	3,45	3,13	3,09	2,98	2,81	2,87	2,80	2,87	2,94
felvettek aránya	28,82	29,01	31,97	32,34	33,58	35,56	34,90	35,78	34,82	34,04
<i>-Műszaki intézmények (20)</i>										
jelentkező	6.773	6.759	7.120	5.909	6.643	7.954	9.137	10.827	11.986	13.274
felvett	3.718	3.893	4.529	4.077	4.742	5.622	6.243	7.961	8.527	8.740
jelentkezési arány	1,82	1,74	1,57	1,45	1,40	1,41	1,46	1,36	1,41	1,52
felvettek aránya	54,89	57,60	63,61	69,00	71,38	70,68	68,33	73,53	71,14	65,84
<i>-Művészeti intézmények (4)</i>										
jelentkező	2.629	2.875	3.113	2.773	2.975	3.157	3.812	4.508	4.196	4.886
felvett	464	398	486	471	455	580	645	671	620	648
jelentkezési arány	5,67	7,22	6,40	5,89	6,54	5,44	5,91	6,72	6,77	7,54
felvettek aránya	17,65	13,84	15,61	16,99	15,29	18,37	16,92	14,88	14,78	13,26
<i>-Egészségügyi intézmények (11)</i>										
jelentkező	4.400	4.517	4.478	4.070	3.994	3.805	3.956	4.306	4.553	4.766
felvett	1.383	1.467	1.650	1.627	1.777	1.719	1.678	1.960	1.979	1.955
jelentkezési arány	3,18	3,08	2,71	2,50	2,25	2,21	2,36	2,20	2,30	2,44
felvettek aránya	31,43	32,48	36,85	39,98	44,49	45,18	42,42	45,52	43,47	41,02
<i>-Agrár intézmények (19)</i>										
jelentkező	3.995	3.674	3.717	3.323	3.701	3.142	4.469	5.745	6.967	7.358
felvett	1.420	1.472	1.910	1.778	1.752	2.124	2.599	3.081	3.239	3.259
jelentkezési arány	2,81	2,50	1,95	1,87	2,11	1,48	1,72	1,86	2,15	2,26
felvettek aránya	35,54	40,07	51,39	53,51	47,34	67,60	58,16	53,63	46,49	44,29
<i>-Katonai intézmények (3)**</i>										
jelentkező							998	1.231	1.359	1.353
felvett					345	306	712	600	573	500
jelentkezési arány							1,40	2,05	2,37	2,71
felvettek aránya							71,34	48,74	42,16	36,95

* A felvettek száma jelenleg még tervezett irányszám

** Korábban nincs adat